

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 2(18)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2008

УДК 330-339; 321.7; 159.9

ББК 65.9(4УКР)я43

М43

Редакційна колегія

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — головний редактор

Саєвич І. Г., канд. філол. наук — відповідальний редактор

Чирков В. М. — відповідальний редактор за випуск

Економічні науки

Баєва О. В., д-р біол. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Кривобороденко Г. П., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф., Поляков О. М., д-р екон. наук, проф., Радзієвський О. І., д-р екон. наук, Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Швець В. Я., д-р екон. наук, проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф.

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, проф., Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Джинчарадзе Н. Г., д-р філос. наук, проф., Хижняк І. А., д-р іст. наук, проф., Храмов В. О., д-р політ. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Лігоцький А. О., д-р пед. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Охременко О. Р., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Синьов В. М., д-р пед. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф.

Юридичні науки

Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Ануфрієв М. І., канд. юрид. наук, проф., Бородін І. Л., д-р юрид. наук, проф., Бандурка О. О., д-р юрид. наук, проф., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Подоляка А. М., канд. юрид. наук

М43 Міжрегіональна Академія управління персоналом.

Наукові праці МАУП / Редкол.: М. Ф. Головатий (голов. ред.) та ін. — К. : МАУП, 2001. — Вип. 1. —

ISBN 966-608-120-2

К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2008. — Вип. 2(18). — 372 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст. — ISBN 978-966-608-923-9

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник "Наукові праці МАУП" зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, в якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

Вищою атестаційною комісією України "Наукові праці МАУП" визнано як фахове видання з економічних і психологічних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/6 від 14 червня 2007 р.).

ББК 65.9(4УКР)я43+88я43

ISBN 966-608-120-2

ISBN 978-966-608-923-9

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2008
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008

Ангелін Г. Д., Глушаков С. В. Сутність та особливості розвитку глобальних інтеграційних процесів	133	Морозова О. О. Теоретичні аспекти дослідження політичної культури	214
Ташков Нако, Сафонова-Кравченко А. С. Основні теоретичні підходи до з'ясування феномена економічної інтеграції	138	Юсеф Н. Н. Специфіка і цінності релігії та політичної культури мусульманських і немусульманських країн	218
Масалковська Л. Сучасні проблеми моделі ринку страхових послуг у Македонії.....	146	Погорелова І. С. Американсько-українські відносини у 90-ті роки ХХ століття: політичний аспект	223
Дамиров Я. Иностранные инвестиции как фактор развития страны (на примере Азербайджана и Украины).....	151	Храмов О. В. Политическая культура молодежи как условие развития политической системы Украины	230
Шепель О. Г. Реформування системи установ соціального захисту населення в Миколаївській області та необхідність підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників соціальної сфери	158	Назем Дауд Регионально-міжнародний аспект курдської проблеми	233
Годлевский Ю. Г. Управление формированием роста профессиональной компетенции персонала в предпринимательских организациях.....	163	Ткач В. Ф. Тероризм і релігійний екстремізм як форма ісламського політичного процесу (на прикладі Центральної Азії)	237
Осипенков В. С. Структурирование интереса как методологическая основа его моделирования	170	Українська О. В. Реформа системи шкільної освіти в контексті політичної спеціалізації в арабських країнах	241
Губаль Л. М. Управління персоналом як стратегічна функція і фактор конкурентоспроможності організації.....	177	Охонько Т. О. Вплив популярної культури на формування політичної культури молоді в сучасній Україні.....	248
Матковський А. В., Захожай В. Б., Захожай К. В. Статистичне оцінювання ефективності структурної політики щодо формування доходів місцевих бюджетів України.....	182	ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ	253
Давиденко А. П. Роль інформаційного ринку в економічній системі держави.....	188	Цибух Л. М. Дослідження взаємозв'язку стилю мислення і типу особистості студентів-психологів	253
Захожай В. Б., Головач Н. А., Захожай О. А. Статистичне оцінювання економічної привабливості (на прикладі інвестиційної привабливості)	195	Гусев А. І. До питання побудови експериментальної моделі вимірювання феномена толерантності до невизначеності.....	257
Захожай В. Б., Головач Н. А., Казак О. О. Статистичне оцінювання і прогнозування ринку банківських послуг.....	199	Мельничук О. Б., Чепорнюк Є. Г. Вплив паттернів поведінки на професійну мотивацію студентів-психологів	263
ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	205	Кравченко І. М., Білоус А. О. Характеристика виявлених у державних службовців головних детермінант української ментальності.....	269
Карнаух А. А. Процес політичної соціалізації студентської молоді як об'єкт політологічного аналізу.....	205	Кваша О. Р. Соціально-психологічні особливості рівнів відповідальності студентів – майбутніх учителів	275
Чайка Н. Г., Кваша Є. В. Соціальні проблеми молоді як основні завдання державної молодіжної політики	210	Калуцька О. В. Особливості соціально-психологічного клімату вищого недержавного закладу освіти	280
		Проценко О. В. Деякі аспекти підготовки майбутніх учителів до формування громадянської позиції учнів	286

Садова М. А. Потенціал самореалізації особистості як предмет психологічного дослідження: методологічні аспекти	291	Яковлева В. В. Проблема соціального призначення держави: історико-правовий аспект.....	331
Літвак К. А. Психічні процеси у ході засвоєння іноземної мови	295	Мартинюк В. О. Види державного контролю на ринку цінних паперів України	336
ЮРИДИЧНІ НАУКИ	301	Маринич Л. В. Проблеми нормування робочого часу: історико-правовий аспект.....	342
Шашкова-Журавель І. О. Характеристика міжнародно-правових аспектів захисту праці найвразливіших категорій осіб	301	Раджабов О. Ш. Наукові концепції щодо захисту прав дитини	346
Моршнев Є. І. До проблеми правового забезпечення виконавчого провадження	306	Озель В. І. Звичаєве право і закон у регулюванні шлюбно-сімейних правовідносин на українській території у складі Російської імперії (XIX – початок XX ст.)	354
Низенко Е. І. Організаційно-методичні особливості підготовки в юридичних навчальних закладах фахівців з безпеки підприємництва	312	Кулик К. Г. Поняття доказів у цивільному процесі.....	359
Белов С. Н. Создание международно-правовой структуры расчетов в международных экономических организациях	319	Токар Б. М. Динаміка концепції забезпечення зобов'язань у вітчизняному цивільному праві.....	364
Кісілевич-Чорнойван О. М. Міжнародне інформаційне право: основні категорії	323	Відомості про авторів	368

УДК 155.5

Л. М. ЦИБУХ

Одеський інститут МАУП

ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ СТИЛЮ МИСЛЕННЯ І ТИПУ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Наукові праці МАУП, 2008, вип. 2(18), с. 253–256

Розглядаються особливості стилю мислення і типу особистості студентів-психологів II та IV курсу Інституту психології, визначається наявність взаємозв'язку між типом особистості та стилем мислення.

У попередніх статтях ми вже розглядали особливості стилю мислення студентів-психологів (аналітичний, синтетичний, реалістичний, прагматичний та ідеалістичний) [4]. Визначили, що кожен стиль має свої переваги та недоліки у професійній діяльності психолога-практика. Крім того, на нашу думку, те, який стиль мислення у людини переважає, залежить від типу особистості в цілому. У зв'язку з цим визначимо наявність взаємозв'язку між стилем мислення і типом особистості.

Нагадаємо, що аналітичний стиль мислення характеризується орієнтацією на систематичний і всебічний розгляд проблеми. Синтетичний стиль мислення характеризується створенням чогось нового, оригінального. Ідеалістичний стиль мислення визначається схильністю до інтуїтивних, глобальних оцінок. Прагматичний стиль мислення характеризується орієнтацією на безпосередній особистий досвід. Реалістичний стиль мислення характеризується конкретністю та установкою на виправлення, коригування ситуацій для досягнення певного результату.

Проблемою дослідження особистості займалися багато вітчизняних (Б. Г. Ананьєв, А. В. Пет-

ровський, К. К. Платонов, А. Г. Ковальов, О. М. Леонтъев, Б. Ф. Ломов, С. Л. Рубінштейн та ін.) і зарубіжних авторів (З. Фрейд, К. Г. Юнг, Е. Еріксон, К. Хорні, Е. Фромм, А. Адлер, К. Роджерс, А. Маслоу та ін.).

Аналіз психологічної літератури засвідчив, що на сьогодні є кілька типологій особистості. Так, виокремлюють психологічні типи особистості за провідною півкулею (І. П. Павлов), спрямованістю особистості (К. Юнг), активністю (Р. Акрофф, Ф. Емері), взаємодією з оточуючими (Х. Айзенк, І. П. Павлов, А. В. Петровський), ступенем незалежності (Д. Роттер), домінуючим інстинктом (В. І. Гарбузов) та ін.

Наведемо типологію Дж. Холланда, оскільки саме його методику ми використали у нашому дослідженні. Згідно з цією типологією, розрізняють шість психологічних типів особистості: реалістичний, інтелектуальний, соціальний, конвенційний, діловитий та артистичний. Кожен тип характеризується певними особливостями темпераменту, характеру, пізнавальної сфери та ін. Залежно від цього певному психологічному типу особистості відповідають професії, в яких людина може досягнути найбільшого успіху.

Результати дослідження стилю мислення і типу особистості студентів-психологів II курсу

№ пор.	Стиль мислення	Тип особистості
1	Аналітичний	Інтелектуальний
2	Ідеалістичний	Соціальний
3	Синтетичний	Інтелектуально-артистичний
4	Аналітичний	Соціальний
5	Прагматичний	Діловитий
6	Синтетичний	Артистичний
7	Синтетичний	Конвенційний
8	Аналітичний	Діловитий
9	Ідеалістичний	Артистичний
10	Аналітичний	Конвенційний
11	Аналітичний	Конвенційний
12	Прагматичний	Соціальний
13	Аналітичний	Соціальний
14	Ідеалістичний	Артистичний
15	Прагматичний	Реалістичний
16	Аналітичний	Конвенційний
17	Аналітичний	Соціальний
18	Синтетичний	Артистичний
19	Ідеалістичний	Інтелектуальний
20	Прагматичний	Діловитий

Розглянемо характеристику кожного типу особистості за Дж. Холландом.

Реалістичний тип характеризується високою емоційною залежністю, він орієнтований на сьогоденні реалії. Розвинені моторні навички, просторове уявлення, спритність. Переважно займається конкретними об'єктами та їх використанням. Найбільш успішними для реалістичного типу є такі сфери, як фізика, економіка, кібернетика, хімія, спорт.

Інтелектуальний тип — аналітичний ум, незалежність та оригінальність суджень, активність; орієнтується на розв'язання інтелектуальних творчих завдань, під час діяльності не орієнтований на спілкування. Переважають теоретичні та естетичні цінності. Найбільш успішними є математика, географія, наукові та творчі професії.

Соціальний тип — уміння спілкуватися, прагнення лідерства, потреби у численних соціальних контактах; не залежить від оточуючих, легко пристосовується до нових обставин; емоційний, чутливий, емпатійний; відзначається намаганням повчати та виховувати оточуючих. Найбільш успішні сфери діяльності: психологія, педагогіка, медицина.

Конвенційний тип — віддає перевагу структурованій, стереотипній діяльності, алгоритмам; має здібності до перероблення конкретної інформації. Консервативний, залежний, поганий організатор і керівник. Найбільш успішними для нього є професії бухгалтера, фінансиста, економіста, канцелярського службовця.

Діловитий тип — обирає цілі та завдання, що дають змогу виявити енергію, імпульсивність, ентузіазм, пов'язані з керуванням. Прагне лідерства, потребує визнання, дещо агресивний, діловитий. Найбільш успішними для нього є професії дипломата, репортера, менеджера, директора, брокера.

Артистичний тип — розвинені уявлення, сприйняття, моторики та інтуїція, емоційно складний погляд на життя; незалежність в судженнях, оригінальність мислення; високий рівень екстравертованості. Найбільш успішними сферами діяльності є історія, філологія, мистецтво, гуманітарні науки.

Для проведення дослідження, як уже зазначалося вище, нами застосовувалася методика А. Олексієвої, Л. Громової "Індивідуальні стилі мислення", а також опитувальник Дж. Холланда.

У дослідженні взяли участь 40 студентів: по 20 студентів II і IV курсів навчання Інституту психології. Після проведення дослідження на II курсі отримали певну інформацію (табл. 1).

Як і в попередньому нашому дослідженні [4], лідирує на II курсі аналітичний стиль мислення (8 студентів). Він найчастіше зустрічається серед конвенційного (3 студента) та соціального (3 студента) типів особистості.

Прагматичний стиль (4 студента) здебільшого відповідає діловитому типу особистості (2 студента).

Синтетичний стиль (4 студента) відповідає артистичному типу (3 особи).

Ідеалістичний стиль мислення (4 студента) також найчастіше зустрічається в особистостях артистичного типу (2 студента).

Дослідження студентів IV курсу дало дещо інші результати (табл. 2).

Як видно з табл. 2, для студентів IV курсу найбільше характерний синтетичний стиль мислення (6 студентів), що також збігається з даними проведеного нами раніше дослідження. Цей стиль мислення найчастіше притаманний студентам конвенційного типу (3 студента).

Ідеалістичний стиль мислення визначено у п'яти студентів: у двох студентів артистичний тип і по одному студенту конвенційного, інтелектуального і соціального типів.

Прагматичний стиль мислення також діагностується у п'яти студентів: по два студента мають конвенційно-діловитий і діловитий типи особистості та один – реалістичний тип.

У трьох студентів визначено аналітичний тип мислення. У двох випадках він відповідає соціально-артистичному типу особистості і в одному – соціальному.

Лише в одного студента виявився реалістичний тип мислення. Цей студент має діловитий тип особистості.

Щоб визначити, який стиль мислення найчастіше притаманний студентам того чи іншого типу, ми розглянули їх співвідношення (табл. 3).

З табл. 3 випливає наступне:

- студентам реалістичного типу притаманний прагматичний стиль мислення (2 студента), інші стилі мислення для цього типу особистості цієї вибірки не притаманні;
- інтелектуального – синтетичний та ідеалістичний стилі (по 2 студента), в одного студента виявлено аналітичний стиль;
- соціального – аналітичний (5 студентів), зустрічається також ідеалістичний (2 студента) та прагматичний стилі (1 студент);
- конвенційного – аналітичний та синтетичний (по 3 випробуваних), іноді – ідеалістичний і прагматичний (по 1 студенту);
- діловитого – прагматичний (4 студента), в поодиноких випадках – аналітичний та реалістичний (по 1 студенту);
- артистичного – синтетичний та ідеалістичний (по 4 студента), в одного студента артистичного типу виявлено аналітичний стиль мислення.

Оскільки наша вибірка не є значною, не можна стверджувати, що дані висновки поширюються на всіх студентів-психологів. Це лише певні тенденції.

Для визначення достовірності виявленого взаємозв'язку між стилем мислення і типом особистості нами була використана кореляція за Пірсоном (табл. 4).

Таблиця 2

Результати дослідження стилю мислення і типу особистості студентів-психологів IV курсу

№ пор.	Стиль мислення	Тип особистості
1	Ідеалістичний	Артистичний
2	Ідеалістичний	Конвенційний
3	Прагматичний	Конвенційно-діловитий
4	Синтетичний	Інтелектуально-артистичний
5	Прагматичний	Діловитий
6	Прагматичний	Реалістичний
7	Ідеалістичний	Артистичний
8	Аналітичний	Соціально-артистичний
9	Синтетичний	Інтелектуальний
10	Синтетичний	Конвенційний
11	Прагматичний	Конвенційно-діловитий
12	Ідеалістичний	Інтелектуальний
13	Ідеалістичний	Соціальний
14	Реалістичний	Діловитий
15	Аналітичний	Соціальний
16	Синтетичний	Конвенційний
17	Прагматичний	Діловитий
18	Синтетичний	Артистичний
19	Синтетичний	Конвенційний
20	Аналітичний	Соціально-артистичний

Таблиця 3

Відповідність стилю мислення певному типу особистості

Тип особистості	Стиль мислення				
	аналітичний	синтетичний	ідеалістичний	прагматичний	реалістичний
Реалістичний	—	—	—	2	—
Інтелектуальний	1	2	2	—	—
Соціальний	5	—	2	1	—
Конвенційний	3	3	1	1	—
Діловитий	1	—	—	4	1
Артистичний	1	4	4	—	—

Взаємозв'язок між типом особистості та стилем мислення

Тип особистості	Стиль мислення				
	аналітичний	синтетичний	ідеалістичний	прагматичний	реалістичний
Реалістичний	-0,079	0,075	-0,135	0,189	0,072
Інтелектуальний	-0,128	0,081	0,169	-0,099	0,051
Соціальний	0,138	-0,174	0,019	-0,256	0,169
Конвенційний	0,241	0,149	-0,161	0,108	-0,248
Діловитий	-0,001	-0,387*	-0,232	0,278	0,165
Артистичний	-0,034	0,275	-0,047	-0,197	0,060

* Значущість при $P < 0,05$.

Як видно з табл. 4, достовірний кореляційний взаємозв'язок присутній лише між синтетичним стилем мислення і діловитим типом особистості, але він негативний ($-0,387$ при $P < 0,05$). Між іншими типами особистості та стилями мислення достовірного взаємозв'язку не виявлено.

Таким чином, нами виявлено, що спостерігаються деякі тенденції взаємозв'язку між типом особистості та стилем мислення, але достовірним є лише негативний взаємозв'язок між діловитим типом особистості та синтетичним стилем мислення.

У подальшому ми розширимо нашу вибірку і ще раз перевіримо наявність достовірного зв'язку між типом особистості та стилем мислення. Крім того, спробуємо визначити, який стиль мислення

притаманний соціальному типу, оскільки саме для цього типу є успішною професія психолога.

Література

1. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. — К., 1989.
2. Кулюткин Ю. Н., Сухобская Г. С. Индивидуальные различия в мыслительной деятельности взрослых учащихся. — М., 1971.
3. Мышление: процесс, деятельность, общение / Под ред. А. В. Брушлинского. — М., 1982.
4. Цибух Л. М. Превалюючі стилі мислення студентів-психологів у залежності від року навчання // Наук. зап. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. — К.: Міленіум, 2006. — Вип. 28. — С. 351–359.

Проведене дослідження дало змогу виявити наявність певних тенденцій взаємозв'язку між типом особистості та стилем мислення. Проте кореляційний аналіз засвідчив, що достовірним є лише негативний взаємозв'язок між діловитим типом особистості та синтетичним стилем мислення.

Проведенное исследование позволило выявить наличие определенных тенденций взаимосвязи между типом личности и стилем мышления. Однако корреляционный анализ показал, что достоверной является только негативная взаимосвязь между деловым типом личности и синтетическим стилем мышления.

The conducted research allowed to expose the presence of certain tendencies of intercommunication between the type of personality and style of thought. However, the correlation analysis showed that negative intercommunication between the business type of personality and synthetic style of thought is reliable only.

Надійшла 12 березня 2008 р.